

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งนี้ จะศึกษาถึงพัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องในการคัดค้านโครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งนี้ โดยกำหนดเป็น 2 ระยะ คือ 1) ช่วงระยะเริ่มต้นโครงการและกำลังดำเนินการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2544) 2) ช่วงที่โครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งชะลอการดำเนินการ (ช่วงปี พ.ศ. 2545-2548) รวมถึงวิธีการดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อการคัดค้านโครงการตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งการดำเนินโครงการเกี่ยวกับพลังงานของรัฐที่ผ่านมา เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดการมองถึงเรื่องระบบนิเวศที่มีต่อมนุษย์ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้คือ

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 พัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่ง

จากการศึกษาพบว่าขบวนการเคลื่อนไหวมีพัฒนาการเป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่อง ในการคัดค้านโครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้คือ ระยะแรกก่อนที่โครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งนี้จะเข้ามาในพื้นที่อำเภอเวียงแห่ง ยังไม่มีการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เพราะชาวบ้านในพื้นที่ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ เนื่องจากพื้นที่อำเภอเวียงแห่งเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมรายล้อมด้วยภูเขาทำให้การคมนาคมไม่สะดวก ยากต่อการเข้าถึง เวียงแห่งจึงมีสภาพเป็นเมืองปิด ข้อมูลข่าวสารยังไม่สามารถเข้าอย่างทั่วถึง ข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเมืองเวียงแห่งนี้ในพื้นที่ยังไม่ทราบ ชาวบ้านเริ่มมีการตั้งคำถามว่า กฟผ. มีการประชาสัมพันธ์ และการให้บริการชุมชน เช่น การสนับสนุนกลุ่มแม่บ้าน การให้เงินอุดหนุน การเข้าหาผู้นำชุมชน การพูดคุยเรื่องการขายที่ดิน เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์เรื่องผลประโยชน์กับโครงสร้างทางอำนาจอย่างหนึ่ง

ระยะที่สอง เป็นช่วงที่ก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ช่วงปี พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2548 ก่อนการเซ็นสัญญาว่าจ้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการดังกล่าวมีการประชาสัมพันธ์โครงการแต่ชาวบ้านยังไม่ทราบรายละเอียดที่ชัดเจน จนกระทั่งการ

ชาวบ้านรวมตัวกันและการเข้ามาของเครือข่ายที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอก เช่น โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือและเครือข่ายลุ่มน้ำแดง ที่มีส่วนให้ข้อมูลข่าวสารเงินทุน และ บุคคลกรในการสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอเวียงแหงมีความตื่นตัวในเรื่องคัดค้าน โครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ได้นำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบหากเกิดโครงการในพื้นที่ ชาวบ้านเริ่มมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกมากขึ้น จึงเกิดการตื่นตัว เคลื่อนไหวของคนในพื้นที่และขยายไปสู่เครือข่ายจากภายนอก รวมถึงประเด็นหลักทางสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านคัดค้าน โครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงคือ ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของคนเวียงแหง มีการพูดคุย จัดเวที การเสวนาร่วมกับนักวิชาการ และการร่วมมือกับเครือข่ายจนเริ่มมีรูปแบบการคัดค้านนำไปสู่กระบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เช่น การขึ้นป้ายคัดค้าน การเรียกร้อง การเดินขบวน การเสนอยื่นหนังสือคัดค้านต่อหน่วยงานราชการ เป็นต้น

สามารถสรุปได้ว่า พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหง ในระยะแรกนั้นชาวบ้านยังไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวทาง กฟผ. มีการประชาสัมพันธ์ การทำมวลชนสัมพันธ์กับชาวบ้าน มีการนำโครงการงบประมาณจาก กฟผ. ในการทำประโยชน์แก่ชุมชน และมีการนำชาวบ้านไปดูงานนอกสถานที่ เช่นเหมืองแม่เมาะจังหวัดลำปาง มีนักวิชาการเข้ามาศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเวียงแหงชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับของโครงการของชาวบ้านยังไม่ชัดเจนยังเป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว ส่งผลให้เกิดข้อสงสัย และคำถามดังขึ้นมาเรื่อยๆ ชาวบ้านบางส่วนเริ่มมีการตั้งคำถามซึ่งเริ่มเมื่อปลายปี พ.ศ.2545 ถึงต้นปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเซ็นสัญญาระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการดำเนินการศึกษาอยู่ ในระยะที่สองเป็นช่วงที่เริ่มเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขึ้น ชาวบ้านมีโอกาสรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการมากขึ้น จากองค์กรภายนอก เครือข่ายต่างๆ เช่น กลุ่มอนุรักษ์เวียงแหง กลุ่มสตรีรักถิ่นเกิด เครือข่ายสมัชชาเหมืองฝายอำเภอเวียงแหง เครือข่ายทรัพยากรลุ่มน้ำแม่แดงตอนบน เครือข่ายพลังงานทางเลือกภาคเหนือ เครือข่ายทรัพยากรลุ่มน้ำแม่แดงตอนล่าง เครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเชียงดาว เครือข่ายลุ่มน้ำภาคเหนือ เครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเวียงแหง เข้ามาให้ข้อมูลชาวบ้านในเรื่องของผลดีผลเสียจากการทำเหมืองลิกไนต์ ผนวกกับประสบการณ์จากเหมืองแม่เมาะจังหวัดลำปางที่เป็นตัวกระตุ้นการรับรู้ของชาวบ้านของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมต่อโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงที่เข้ามาในพื้นที่

6.1.2 วิธีการดำเนินงานในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อ

โครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง

จากการศึกษาพบว่าวิธีการดำเนินงานในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง ขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นการรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวอย่างไม่เป็นทางการ ภายใต้ความร่วมมือของชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยและเครือข่ายที่มีวิธีการดำเนินงานโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำกิจกรรมร่วมกัน และประสานงานบริหารงานร่วมกัน เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ทางกลุ่มต้องการ โดยเริ่มจากวัตถุประสงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นหลักในการรวมกลุ่มเพื่อที่จะคัดค้านโครงการดังกล่าว โดยเริ่มจากการการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก เครือข่ายที่มีประสบการณ์มาพบปะพูดคุยกัน วิธีการดำเนินการเช่น มีการการจัดเวทีประชุมระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกับเครือข่าย การจัดสัมมนา การเดินไปยื่นหนังสือคัดค้าน การชุมนุมประท้วงการเก็บข้อมูลในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การเสนอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ช่วงต้นปี พ.ศ.2548 มีการชะลอโครงการพัฒนาดังกล่าวกระแสการเคลื่อนไหวจึงลดลง แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง โดยเฉพาะผู้ที่ถูกกระทำ ไม่เห็นด้วยและคัดค้านได้มีการเตรียมพร้อมรับมือกับโครงการดังกล่าวกับมาอีกครั้ง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลของชาวบ้านเพื่อสร้างอำนาจต่อรองต่อไปหากโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงเข้ามาดำเนินการต่อในพื้นที่อีกครั้งซึ่งจะเป็นการเคลื่อนไหวทางด้านข้อมูลข่าวสารมากขึ้นที่จะนำมาเสนอต่อไปให้เป็นหลักวิชาการมากขึ้นไม่ใช่เพียงแค่การใช้กำลัง การชุมนุมและการเดินประท้วงเท่านั้น

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียง ที่เน้นชาวบ้านในพื้นที่ แคนนาและเครือข่ายที่คัดค้านและไม่เห็นด้วยต่อโครงการ มีความแตกต่างจากการพัฒนาโครงการใหญ่ๆของรัฐที่ผ่านมา เนื่องจากโครงการพัฒนาที่ผ่านมารัฐมักจัดการทรัพยากรโดยอ้างความชอบธรรมว่าเป็นการทำเพื่อประเทศ เมื่อเกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สังคมและสุขภาพจึงหันกลับมาองวิธีการแก้ไขปัญหา อย่างเช่น กรณีของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้าส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและสุขภาพชาวบ้านในบริเวณพื้นที่ใกล้โรงไฟฟ้า จนกระทั่งเป็นปัญหาจนถึงทุกวันนี้ ทุกฝ่ายต่างหันมาสนใจเรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นเกิดการตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เปรียบเสมือนการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เมื่อเกิดปัญหา รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจะหันมาคำนึงถึงผลกระทบภายหลัง ซึ่งก่อนที่จะสร้างโครงการ

ขาดคำนึงสิ่งแวดล้อม สังคมและปัญหาสุขภาพที่ตามมา เป็นบทเรียนหนึ่งที่ภาครัฐว่าในการดำเนินโครงการพัฒนาใดๆก็ตาม โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ๆที่ต้องมีการคำนึงถึงการรับฟังความเห็นของคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการพิจารณาพร้อมกับคนในพื้นที่ที่โครงการนั้นเข้าไป มีการตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมาด้วย

สำหรับกรณีของโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงเป็นโครงการหนึ่งที่รัฐกำลังดำเนินการโครงการและกำลังอยู่ในช่วงการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นโครงการแรกที่มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) ของโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงได้เพิ่มมิติการพัฒนาใหม่เข้าไป คือ การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น แต่ยังมีปัญหาและกระแสการคัดค้านเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่อยู่ เนื่องมาจากการที่ชาวบ้านเริ่มมีการตื่นตัว การวิตกกังวล ที่ต่างจากกรณีของโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่คนในพื้นที่ยังขาดความตื่นตัวในการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ทั้งๆที่โครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง มีการตั้งคำถามกับโครงการว่าเป็นโครงการอะไร ส่งผลกระทบต่ออย่างไร หากเกิดโครงการขึ้นในพื้นที่อำเภอเวียงแหงชาวบ้านในพื้นที่จะเป็นอย่างไร มีการรวมกลุ่มชาวบ้านและเครือข่ายต่างๆมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของชาวบ้านที่เมืองแม่เมาะ เพื่อให้คนในพื้นที่อำเภอเวียงแหงได้ตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมา หากเกิดโครงการ เริ่มจากการรวมกลุ่มเครือข่าย มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีกิจกรรมในการเคลื่อนไหวในวิธีการหลากหลาย ส่งผลให้โครงการดังกล่าวชะลอโครงการ เป็นกรณีหนึ่งที่แตกต่างจากโครงการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมาคือการที่โครงการยังไม่เกิดขึ้นและอยู่ในช่วงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมแต่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่จึงมีการเคลื่อนไหว ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมแนวใหม่ที่เป็นเครื่องมือหรือพลังที่ใช้ในการต่อรอง การจัดการทรัพยากรของรัฐและการพัฒนาโครงการใดก็ตามต้องคำนึงถึงผลกระทบในทุกด้านทั้งด้านสังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

นอกจากนี้กรณีของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับของประชาชนที่การคัดค้านโครงการเขื่อนปากมูล จากงานศึกษาของ จาตุพจน์ รัชกิจรุ่งโรจน์(2545) เรื่องการเมืองเรื่องเขื่อน: ศึกษากรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล พบว่าสาเหตุเกิดจากแนวคิดของการพัฒนาว่านโยบายโครงการเขื่อนปากมูล เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองผลประโยชน์และมักอ้างว่าการพัฒนาโครงการเป็นเรื่องที่คนส่วนน้อยต้องเสียสละเพื่อส่วนใหญ่ ภาครัฐในฐานะผู้กำหนดนโยบายขาดความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับนโยบาย ขาดการศึกษาผลได้ผลเสียจากนโยบายที่รอบด้าน และขาดความพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลทุกด้านและทุกขั้นตอนให้ประชาชนได้รับผลกระทบ และกันภาคประชาชนออกจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย แม้ว่าการต่อสู้ของประชาชนได้ใช้กระบวนการขององค์กรประชาชนในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเผยแพร่และให้การศึกษาแก่

ประชาชน จากการสนับสนุนจากองค์กรนักศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีการรวมตัวกันเป็น ขบวนการเพื่อต่อรองกับรัฐและพยายามที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การต่อสู้ของ ประชาชนจะค่อนข้างเป็นเอกภาพและมีความร่วมมือกันดี แต่แนวคิดของรัฐปฏิเสธองค์กรพัฒนา เอกชนที่เข้ามาอาศัยความไม่รู้ของชาวบ้านและบิดเบือนข้อมูลของราชการต่อชาวบ้าน ทำให้เกิด ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้าน แต่ปรากฏดังกล่าวไม่สามารถก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนให้ ยกเลิกหรือทบทวนนโยบายของโครงการแต่อย่างใด เป็นเพียงความสำเร็จที่ทำให้โครงการเขื่อนปาก มูลหยุดชะงักเพียงชั่วคราว แต่เมื่อใดที่ชุมชนเริ่มอ่อนกำลังลงเป็นผลให้โครงการดังกล่าวจะดำเนิน ต่อไปจนประสบผลสำเร็จ กรณีโครงการเขื่อนปากมูลต่างจากกรณีโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงคือ โครงการเวียงแหงเป็น โครงการแรกที่มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) ของโครงการ พัฒนาเหมืองเวียงแหงได้เพิ่มมิติการพัฒนาใหม่เข้าไป คือ การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ ต้น แต่ยังมีปัญหาและกระแสการคัดค้านเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่อยู่ เนื่องจากภาครัฐหรือ หน่วยงานที่รับผิดชอบในฐานะผู้กำหนดนโยบายขาดความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับนโยบาย และขาด ความพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลทุกด้านและทุกขั้นตอนให้ประชาชนได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและ ลบ จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มและเครือข่ายที่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการรวมตัวเป็น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเพื่อต่อรองกับรัฐ มีวัตถุประสงค์เรื่องคัดค้าน โครงการนั้น ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับเครือข่ายทั้งในพื้นที่และนอก พื้นที่ เช่น เครือข่ายจากเชียงใหม่ เครือข่ายจากกรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกหิน กรูด เป็นต้น ก่อให้เกิดเป็นข่าวในสื่อมวลชน จนสามารถดึงประเด็นการประท้วงของโครงการ เวียงแหงเป็นปัญหาสาธารณะทั้งนี้ จนทำให้เกิดการชะลอโครงการพัฒนาเหมืองเวียงไปถือเป็น ความสำเร็จหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหว แต่ถ้าเมื่อใดโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงเข้ามาใน พื้นที่ชาวบ้านและเครือข่ายต่างๆพร้อมที่จะรับมือกับโครงการอีกครั้ง โดยจะนำข้อมูลเชิงหลัก วิชาการ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน เนื่องจากอำเภอเวียงแหงมีความหลากหลายทาง ทรัพยากรและหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติในพื้นที่ โดยนำประเพณี ความ เชื่อดั้งเดิมส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ป่า เช่น ป่าชุมชน การทำฝาย การตรวจป่า การฟื้นฟูสภาพ ป่า ก่อให้เกิดแหล่งอาหารธรรมชาติและชุมชนสามารถเก็บผลผลิตจากป่าเพื่ออุปโภคบริโภคได้ เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการต่อรองกับภาครัฐต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อ โครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงพบว่ามีความสอดคล้องแนวคิดของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) ได้เสนอว่าในสังคมชนบท ชุมชนดั้งเดิมต้องพึ่งพาระบบนิเวศท้องถิ่นอย่างมากเพื่อการดำรงชีพของ ตน ในสมัยนั้นทั้งมนุษย์และธรรมชาติต่างอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การอนุรักษ์เป็นหลักการสำคัญ

ของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีปัญหาสิ่งแวดล้อมปรากฏให้เราเห็น แต่เมื่อกระแสทุนนิยมแผ่กระจายเข้าไป คุณภาพดั้งเดิมก็เริ่มได้รับผลกระทบ ภายใต้อาณัติเช่นนี้เป็นธรรมดาที่คนท้องถิ่น ต้องลุกขึ้นมาต่อต้านการทำลายล้างเพื่อปกป้องระบบนิเวศของตนในประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อมโลก เราจะพบเห็นการเคลื่อนไหวต่อต้านการทำลาย การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนท้องถิ่นของโลกที่สามจะมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การต่อต้าน หรือ การลุกขึ้นสู้ เพื่อหยุดยั้งการคุกคามทางสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิต อันเกิดจากการกระทำของรัฐ และการกลับคืนสู่รากเดิมของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตธรรมชาติเช่นเดียวกับสังคมชนบทของชาวเวียงแหงที่ยังคงมีการพึ่งพาระบบนิเวศ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในการดำรงชีพตั้งแต่อุดจกจนกระทั่งปัจจุบันเมื่อมีการพัฒนาเข้าหรือโครงการของรัฐที่มีการนำทรัพยากรแร่ลิกไนต์ไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลิตรถไฟไฟฟ้าประกอบกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ ประสบการณ์จากชาวบ้านที่เหมืองแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ชาวบ้านจึงมีความเป็นห่วงและวิตกกังวลผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มและเครือข่ายในการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อการดำรงชีพต่อไป

ระยะแรกของการพัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านยังไม่เข้าใจและทราบรายละเอียดของโครงการที่ชัดเจน ได้ทราบข่าวว่าจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากการไฟฟ้าบ้าง ส่วนหนึ่งก็บอกว่า มาจากโครงการที่จะมีการขุดเหมืองลิกไนต์ที่เวียงแหงก่อนหน้านี้ก็ไม่มีความชัดเจนเท่าไรนัก แต่พอนานเข้า ๆ ก็เป็นที่แน่ชัดขึ้น จากที่ กฟผ.เองมาให้ความรู้ มาประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ในพื้นที่ ว่าการทำเหมืองลิกไนต์ จะมีผลดี - ผลเสีย มีคุณมีโทษอย่างไร ชาวบ้านจะได้อะไร และสูญเสียอะไร จากปัญหาของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเองไม่มีการชี้แจงในลักษณะที่ถามเลยตรงกันข้าม การนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการไม่ชัดเจน ระยะที่สองของการเคลื่อนไหวชาวบ้านในพื้นที่เริ่มจะตื่นตัวกันมาก เกี่ยวกับข่าวสารเหมืองลิกไนต์ที่เวียงแหง ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนและบุคคลกรที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น จึงเกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลกับเครือข่าย และประสบการณ์เหมืองแม่เมาะมาประกอบ จึงนำไปสู่กระบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เพื่อหาความชอบธรรมในการปกป้องสิทธิการจัดการทรัพยากรของตน คล้ายกับแนวคิดของกนกศักดิ์ แก้วเทพ และปราณี ขัตติยศ (2540) พบว่าสาเหตุของความไม่เสมอภาคความไม่เป็นธรรม ในการวางแผนนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อรวมสิทธิการใช้ประโยชน์ภายใต้การตัดสินใจของรัฐ จึงมีส่วนซ่อนทับสิทธิชุมชนที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และมีส่วนผลักดันให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านการทำงานของรัฐบาลซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการ

เรียกเรื่องสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินควรได้รับ เช่นเดียวกับกรณีของโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง คือการวางแผนนโยบายพัฒนาโครงการของรัฐหรือ กฟผ. ในการเข้ามาสำรวจและมีการใช้อำนาจของรัฐ เข้าใช้ทรัพยากรนั้นคือแร่ลิกไนต์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และพัฒนาประเทศ โดยการอ้างความชอบธรรมในการนำทรัพยากรไปใช้เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าภายใต้อำนาจการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่าง กฟผ.กับชาวบ้าน ชุมชน และมีส่วนผลักดันให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านและเครือข่ายในการแสดงออกในรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม เพื่ออ้างความชอบธรรมที่ต้องการปกป้อง รักษาสิ่งแวดล้อมที่อาจจะถูกทำลายจากการพัฒนาโครงการดังกล่าว

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีของโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวแนวใหม่ในประเด็นของสิ่งแวดล้อม ที่ต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของตนเองให้คงเดิม มีการคิดถึง คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ปีแต่ผลกระทบตามมามหาศาล ชาวบ้านมีความรู้สึกวิตกกังวล เป็นห่วงสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับประสบการณ์ของเหมืองแม่เมาะที่ผ่านมา ซึ่งการพัฒนาใดก็ตามต้องพิจารณาเสมอว่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นพัฒนาทุกด้าน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งและต้องคิดถึงอนาคตด้วยเช่นเดียวกับแนวคิดของ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(2534) กล่าวว่า ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เรียกว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Movement) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) รูปแบบหนึ่ง ที่กระตุ้นให้รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐมีโลกทัศน์แนวนิเวศวิทยา(Ecosphere Worldview)ซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจในระยะยาวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานการวางแผนระยะยาว (50ปี ไม่ใช่ 5ปี) ซึ่งทุกวันนี้ การพัฒนา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำลายธรรมชาติ เป้าหมายของการพัฒนา คือ การสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุเพียงชั่วระยะสั้น ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ตามความหมายนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทคือ การขยายพื้นที่การผลิต เพื่อธุรกิจมากกว่าที่จะเป็นการขยายพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติ (เช่น พื้นที่ป่า) เมื่อเป็นเช่นนี้ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติก็ต้องยอมถูกทำลายลงไปจนหมดสิ้นอย่างแน่นอนการแก้ไขวิกฤตการณ์ชีวิตและการพัฒนามีหนทางเดียวเท่านั้นคือเราต้องกลับคืนสู่รากเดิมของวัฒนธรรมตะวันออก โดยเน้นการฟื้นฟูธรรมชาติ คำตอบอยู่ที่ประโยคที่ว่า "นิเวศวิทยา คือ เศรษฐกิจที่ยั่งยืน" ซึ่งหมายความว่า เราจะต้องนำธรรมชาติ กลับคืนมาสู่ระบบเศรษฐกิจ โดยการสร้างความยั่งยืนทางนิเวศ

แต่การพัฒนาใดๆก็ตามย่อมมีกรนำทรัพยากรไปใช้ในการพัฒนาหรือดำเนินการซึ่งอาจต้องสูญเสียความเป็นธรรมชาติของสภาพแวดล้อมเพื่อนำไปพัฒนาเป็นสิ่งที่อาจหลีกเลี่ยง

ไม่ได้แต่จะทำอย่างไรให้มีการนำทรัพยากรเหล่านั้นใช้น้อยที่สุด ให้สูญเสียน้อยที่สุดแต่ได้รับผลตอบแทนมากที่สุดและทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (มนัส สุวรรณ , 2538) ซึ่งในกรณีของเวียงแหงเช่นกัน การนำโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงเข้าไปภาคีรัฐจะต้องคิดถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน พัฒนาให้ดีขึ้นพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งบางครั้งการพัฒนานั้นต้องมีการจัดการทรัพยากรที่ดีเหมาะสมกับสภาพพื้นที่นั้นด้วย ในการจัดการของรัฐที่ผ่านมามักนำไปสู่ความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร มีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายคัดค้านหรือหาทางเลือกที่นำไปสู่เป้าหมายที่แต่ละฝ่ายต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากโครงการนั้นมีการคาดการณ์ว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สังคมและสุขภาพย่อมนำไปสู่การตื่นตัวของชาวบ้าน ความวิตกกังวล ซึ่งออกมาในรูปแบบของการคัดค้านต่อต้าน มีการรวมตัวและร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ

แนวคิดของพิภพ ธงไชย (2546) สรุปได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในหนังสือ ศตวรรษแห่งความหวัง: ขบวนการประชาชนในศตวรรษใหม่กับทางออกจากโลกาภิวัตน์ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้เคลื่อนไหวในฐานะตัวแทนของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง และไม่ได้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันที่เป็นปัญหารวมกัน เช่น ปัญหาการศึกษา ปัญหาสิทธิชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกทั้งการเคลื่อนไหวมุ่งไปสู่สาธารณชนมากขึ้น คล้ายกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมต่อโครงการเวียงแหงที่เกิดขึ้นจากรวมกลุ่มของชาวบ้านที่เริ่มจากชาวบ้านธรรมดาที่คาดว่าหากเกิดโครงการในพื้นที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยการตระหนักถึงปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นซึ่งขยายวงกว้างไปโดยการมีการประสานงานกับเครือข่ายที่คัดค้านโครงการดังกล่าวโดยมีเป้าหมายร่วมกันโดยเฉพาะประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2538) เกี่ยวกับ เครือข่ายพบว่า เป็น รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือ องค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างไร้ระยะเวลา ยาวนานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็มีการวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนการมีสายโทรศัพท์ต่อเอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ ในการเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่นมี เป้าหมายการทำงานร่วมกันมีผลประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วม เป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

เช่นเดียวกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นกับกรณีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหงที่มีการประสานการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวบ้านทั้ง

ด้านวิชาการ ข้อมูลประสบการณ์ที่เคยได้พบเห็นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านให้เห็นถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหากเกิดโครงการเหมืองเวียงขึ้น โดยมีวิธีการดำเนินการที่มีข้อมูลข่าวสารที่เห็นชัดชาวบ้านเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีกิจกรรมของการเคลื่อนไหวเช่น การจัด เวที การประชุม การเดินประท้วง การยื่นหนังสือร้องเรียน เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายของกลุ่มคือการคัดค้านโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหง ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความต้องการในเรื่องเดียวกัน เพื่อแสดงออกถึงความต้องการและร่วมกันหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหา ที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกัน หรือเป็นการกระทำร่วมกันของสมาชิกหรือกลุ่มที่มีการแสดงออกเพื่อกระทำตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีชะตากรรมร่วมเป็นแรงจูงใจและแรงขับให้เกิดพลังในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและสังคมของ ท้องถิ่นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มต่างๆจะมีวิธีการต่างกัน บางกลุ่มเคลื่อนไหวอย่างสงบ ต้องการเพียงความคิดเห็นและมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยมีวิธีการดำเนินงาน เพื่อเรียกร้องต่อรอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กลุ่มต้องการ การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและสังคม หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม ท้องถิ่นนั้น ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนเหล่านี้จึงมีการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อหาแนวทางแก้ไข ข้อต่อรองแก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ที่จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวต่อไป

สามารถสรุปได้ว่าแม้โครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงจะเป็นโครงการแรกที่มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) ที่ได้เพิ่มมิติการพัฒนาใหม่เข้าไป คือ การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น แต่ยังมีปัญหาและกระแสการคัดค้านเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่อยู่ เนื่องมาจากโครงการของภาครัฐที่ผ่านมา ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมจากการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชาวบ้านในที่อยู่ในบริเวณที่คาดว่าจะเป็นที่โครงการ จึงเกิดความวิตกกังวล จนเกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือของเครือข่ายต่างๆในการเคลื่อนไหว โดยมักจะอ้างข้อผิดพลาดของโครงการที่ผ่านมาเสมอ ซึ่งจากโครงการพัฒนาใดๆก็ตามของรัฐที่ผ่านมาถือเป็นบทเรียนราคาแพงที่จะต้องนำมาพิจารณาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมและหลายหลายด้านที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบริบทของพื้นที่ที่โครงการพัฒนาเข้าไปนั้นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เคารพสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ ไม่ใช่ใช้วิธีการอ้างความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรโดยรัฐเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ที่นำไปสู่ความขัดแย้งของกลุ่มคนที่ที่สนับสนุนและไม่สนับสนุนคัดค้านจนกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ กรณีของโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแหงนั้นก็เช่นเดียวกัน จะทำอย่างไรให้อำนาจการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรกระจายมายังคนทุกกลุ่ม ซึ่งภาครัฐหรือผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจควรมีข้อมูลอย่างรอบด้าน มีทางเลือกหลากหลายประกอบการตัดสินใจว่าโครงการ

นี้ควรพัฒนาหรือไม่ ให้เกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยกระทบกับสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

6.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับในส่วนของข้อเสนอแนวทางการศึกษาครั้งนี้จะขออธิบายใน 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่จะดำเนินการพัฒนาโครงการเหมืองเวียงแห่งที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะในส่วนของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีต่อโครงการพัฒนาเหมืองเวียงแห่ง และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่จะดำเนินการพัฒนาโครงการเหมืองเวียงแห่งที่เหมาะสม คือ

1.1 ผู้ที่รับผิดชอบต่อโครงการควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการที่ชัดเจนให้กับทุกฝ่ายเข้าในตรงกัน เป็นข้อมูลเดียวกัน

1.2 มีการจัดประชุมร่วมกัน โดย กฟผ.ประสานให้นายอำเภอเวียงแหง จัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน ชาวบ้าน แกนนำองค์กรพัฒนาเอกชน และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต กันก่อนจึงมีการประชุมชาวบ้านทั้งอำเภอร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจข้อมูลเดียวกัน ชัดเดียวกัน

1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบของโครงการควรมีการรับประกันความรับผิดชอบหากมีการดำเนินโครงการที่ชัดเจน เช่น เรื่องของปัญหาฝุ่นละออง ควรมีการป้องกันการใช้ผ้าใบปกปิดแร่ในระหว่างขนส่งถ่านหิน เรื่องของการจัดการน้ำในพื้นที่เหมืองควรมีการเตรียมพร้อมสำหรับน้ำไว้ใช้ในการดำเนินโครงการที่เพียงพอ เป็นต้น

1.4 การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ทางสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ออกมาระบุทันทีว่าโครงการนี้ยังไม่ได้ทำอีไอเอ กฟผ.ชี้แจงกรณีนี้ว่า อยู่ระหว่างการติดต่อกับอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการทำกรวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ดำเนินการเรื่องนี้อยู่ แต่จะต้องสร้างความมั่นใจทำความเข้าใจ และทำให้คนส่วนใหญ่ยอมรับก่อนที่จะทำโครงการ มีบทเรียนราคาแพงจากโครงการอื่น ๆ มาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน แล้วยังจะให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดซ้ำเกิดซากอีกหรือ โดยการในประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้รู้ข้อมูลในพื้นที่ดีที่สุดในการเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาร่วมกับนักวิจัย นักวิชาการด้วย เช่น ควรมีตัวแทนชาวบ้านที่ชาวบ้านยอมรับจากทั้ง 22 หมู่บ้านในพื้นที่อำเภอเวียงแหงเข้าร่วมศึกษา ติดตาม ตรวจสอบกระบวนการจัดทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

(2) ข้อเสนอแนะในส่วน of ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีต่อโครงการพัฒนาเมืองเวียงแหง ดังนี้

2.1 ควรมีการทำความเข้าใจ ศึกษาข้อมูลให้ท่องแท้ก่อนตัดสินใจ นำไปพิจารณาก่อนที่จะเชื่อ มีการฟังข้อมูลของทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้าน

2.2 ควรให้ความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรเอกชน หน่วยงานหรือบุคคลในการขอความร่วมมือในการศึกษาเกี่ยวกับโครงการที่เปิดกว้าง โปร่งใส ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยการให้ความร่วมมือ เช่น อาจตั้งศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอเวียงแหง ข้อมูลที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลในการต่อรองกับโครงการต่างๆที่เข้ามาในพื้นที่ในอนาคต เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่จะไปสู่ข้อมูลที่เหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่อำเภอเวียงแหงต่อไป

2.3 ประชาชนต้องการให้มีการสำรวจประชมติต่อความต้องการในการเปิดเหมืองของประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องและเพื่อป้องกันการแอบอ้างข้อมูลของบางกลุ่ม อย่างไรก็ตามการสำรวจประชมติจะต้องทำให้ครอบคลุม และใช้หลักทางสถิติที่เหมาะสม และที่สำคัญประชมติมีการเปลี่ยนแปลงได้ ผลการสำรวจอาจไม่คงที่ตลอด ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ประชาชนรับทราบ และช่วงเวลาที่ทำการสำรวจ ทั้งนี้ในการสำรวจควรทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและน่าเชื่อถือ โดยผู้ดำเนินการวิจัยต้องเป็นผู้ที่เป็นกลาง

2.4 ควรมีตัวแทนที่ชาวบ้านยอมรับจากทั้ง 22 หมู่บ้านเข้าร่วมติดตามตรวจสอบกระบวนการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

(3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

3.1 การศึกษาต่อไปควรแบ่งการศึกษาผลกระทบเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมแยกเป็นผลกระทบทางด้านกาย สังคม จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยทางกายอาจแยกเป็นกลุ่มย่อยได้อีก เช่น การศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษทางอากาศเสียง แร่สั่นสะเทือน ซึ่งสามารถศึกษาโดยคณะผู้วิจัย นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาให้มากที่สุด

3.2 ผลกระทบทางจิตใจควรประเมินจากความเครียดและความวิตกกังวลจากการทราบว่ามีการทำเหมือง ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาความขัดแย้งในชุมชนระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องและไม่เห็นด้วยต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหิน เพื่อหาแนวทางในการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

3.3 ผลกระทบทางสังคม ควรเน้นผลกระทบต่อวิถีชีวิตในชุมชนเดิมและชุมชนใหม่หากต้องมีการอพยพเกิดขึ้น และควรศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจากโครงการพัฒนาเมืองถ่านหิน ทั้งนี้ในการศึกษาควรสนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้ทำวิจัย หรือเป็นผู้ร่วมวิจัยเนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบข้อมูลดีที่สุด

3.4 ผลกระทบทางด้านจิตวิญญาณอาจประเมินโดยพิจารณาจากการสูญเสียสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจการสูญเสียทัศนียภาพและความภาคภูมิใจในถิ่นฐานของประชาชน

3.5 ควรศึกษาและประเมินศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐในการป้องกันและควบคุมปัญหาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยพิจารณาความพร้อมทางด้านบุคลากร เครื่องมือ และกฎหมายที่มีอยู่ รวมถึงการใช้มาตรการการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ในการจัดการปัญหาผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ควรศึกษาถึงประสิทธิภาพของรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข การนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่เขียนไว้ในรายงานไปปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3.6 นักวิจัยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรมีการประสานงานในการดำเนินการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม และลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เช่น ในการลงพื้นที่ คณะผู้ศึกษาหรือนักวิจัยควรมีการประสานงานกับผู้นำชุมชน ให้มีการประกาศบอกกล่าวแก่ชาวบ้านในพื้นที่ก่อนเพื่อที่จะเข้าไปศึกษา และขอความร่วมมือชาวบ้านเกี่ยวกับให้ข้อมูลในพื้นที่ โดยชาวบ้านจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา เนื่องจากชาวบ้านเป็นคนในพื้นที่ย่อมรู้จักพื้นที่เป็นอย่างดีเพื่อที่ทำการศึกษาดำเนินได้อย่างดีและเข้าใจชุมชนมากยิ่งขึ้นต่อไป